УДК 362.331

ДІАГНОСТИКА СТРУКТУРИ Й СКЛАДУ ФОНДУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Семенов А.Г., Складанна К.І.
Класичний приватний університет

Стаття присвячена діагностиці структури й складу фонду заробітної плати на підприємстві. Досліджено, що ефективна організація оплати праці неможлива без вивчення різноманіття факторів, що впливають на трудову поведінку працівників, без аналізу інформації про реальний вплив цих факторів, про наслідки їх дії.
Ключові слова: аналіз, мотивація, заробітна плата, фонд оплати праці, підприємство, продуктивність праці, сутність заробітної плати.

Вступ. Організація оплати праці – це одна з найболючіших проблем трудових відносин. Від її оптимального розв'язання багато в чому залежить не лише рівень оплати праці працівників, але й результати господарської діяльності підприємства загалом. Тому різні аспекти організації оплати праці працівників виробничих сфер, форм власності та підпорядкування досліджено науковцями, такими як І. Бондаром, М. Волгіним, О. Грішновою, Фокіним, А. Колотом, Е. Лібановою, А. Чухном, Р. Яковлєвим, Г. Ярошенко. Ці вчені дослідили практику організації оплати праці працівників виробничої та бюджетних сфер. Вони запропонували також нові підходи до оплати праці з урахуванням розвитку економіки, змін у господарській діяльності. Водночас запропоновані підходи в організації оплати праці працівників зазначених сфер діяльності опрацьовано ще недостатньо. Тому виникає потреба в розробленні таких механізмів, які б забезпечували тісніший зв'язок оплати праці з її складністю, кваліфікацією та кінцевими результатами. Необхідно створювати економічно достовірну та обґрунтовану інформацію про виконання нормативів та динаміки показників про працю, стеження за дотриманням співвідношення росту продуктивності праці та заробітної плати, стимулювання праці на підприємстві [2, 4].

Постановка завдання. В статті досліджено діагностику структури й складу фонду заробітної плати на підприємстві.

Результати дослідження. Розглянемо структуру й склад фонду заробітної плати у супермаркету «АТБ» за 9 місяців 2013 й 2014 р. (табл. 1).

Фонд заробітної плати за 9 місяців 2014 року в порівнянні з аналогічним періодом 2013 року збільшився на 45,3%, у т.ч. заробітна плата за виконану роботу – на 41,6%, виплати компенсуючого характеру – на 66,7%. Заробітна плата в натуральній формі не виплачувалася. За звітний період зросла питома вага виплат, що компенсує й стимулює характеру на 2,14% (16,67-14,53), відповідно, питома вага заробітної плати за виконану роботу знизився на 2,14%.

Далі проаналізуємо фонд заробітної плати в розрізі джерел його формування, а також середню заробітну плату й рівень витрат на оплату праці (табл. 2).

Як видно з таблиці 2, основним джерелом формування фонду заробітної плати є кошти на оплату праці, що включають у витрати обороту. Їхня частка становить 100%. За рахунок прибутку заробітна плата не виплачувалася. Рівень витрат на заробітну плату у відсотках до товарообігу збільшився у звітному періоді на 0,3% і склав 6,4%.

Середня заробітна плата на одного працівника збільшилася з 1178,4 до 1662,6 тис. грн., або на 41,1%, при росту середнього обороту на одного працівника на 6364,4 тис. грн. (на 32,7%). Ріст фонду заробітної плати трохи випереджає темп росту товарообігу (на 145,3–136,6=8,7%). Ріст компенсуючих й стимулюючих виплат склав 66,7%. Це на 30,1% більше росту товарообігу, що говорить про малоефективне їхнє використання. Основними факторами, що впливають на фонд заробітної плати, є чисельність працівників і середня заробітна плата. Вплив зміни чисельності працівників на фонд заробітної плати встановлюється шляхом

© Семенов А.Г., Складанна К.І., 2016

множення величини відхилення чисельності працівників у звітному періоді від чисельності працівників минулого періоду на середню заробітну плату на одного працівника торік [1].

Вплив зміни середньої заробітної плати на фонд заробітної плати визначається шляхом множення розміру зміни середньої заробітної плати на один працівника у звітному періоді в порівнянні з минулим періодом на фактичну середньооблікову чисельність працівників у звітному періоді [1].

У звітному періоді фонд оплати праці збільшився (табл. 3) на 53889 тис. грн. у тому числі за рахунок росту середньої заробітної плати на 50356,8 тис. грн., а за рахунок збільшення чисельності працівників на 3 чоловік збільшився на 3535,2 тис. грн. Загальне відхилення дорівнює 53892 тис. грн.

Ріст середньої заробітної плати відбувся в результаті зміни професійно-кваліфікаційного складу працівників, а саме внаслідок підвищення питомої ваги працівників з більше високими тарифними окладами й збільшення посадових окладів і тарифних ставок.

Визначимо ефективність використання фонду оплати праці. У процесі аналізу з'ясуємо, якою мірою матеріальне стимулювання праці сприяло росту товарообігу, прибутку, підвищенню зацікавленості працівників у досягненні високих кінцевих результатів.

Ефективність використання фонду заробітної плати може бути охарактеризована через систему показників. До них відносяться:

– товарообіг на гривню фонду заробітної плати;
– прибуток на гривню фонду заробітної плати;
– рівень витрат на оплату праці у відсотках до товарообігу;
– співвідношення темпів росту продуктивності праці й середньої заробітної плати;
– середня заробітна плата на одного працівника;
– інтегральний показник ефективності використання фонду заробітної плати.

При ефективному використанні фонду заробітної плати темпи зростання основних показників господарської діяльності повинні випереджати темпи росту фонду заробітної плати [3, 4].

Дані таблиці 3 свідчать про те, що між темпами росту товарообігу, прибутку й фонду заробіт-

Таблиця 1

Структура й склад фонду заробітної плати у супермаркету «АТБ»

Показники	9 місяців 2013 р.		9 місяців 2014 р.		Звітний період, у відсотках
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	
Фонд заробітної плати, всього	119017	100	172906	100	145,3
У тому числі: Заробітна плата у грошовій формі	119017	100	172906	100	145,3
З неї: заробітна плата за виконану роботу	101723,8	85,47	144082,6	83,33	141,6
виплати компенсіруючого та стимулюючого характеру	17293,2		28823,4	16,67	166,7
Заробітна плата у натуральній формі	–	–	–	–	–

Таблиця 2

Аналіз фонду заробітної плати у супермаркету «АТБ»

Показники	9 місяців 2013 р.	9 місяців 2014 р.	Звітний період, у відсотках до минулого періоду
Різдрібний товарообіг, тис. грн.	1966616	2686926	136,6
Фонд заробітної плати, тис. грн.	119017	172906	145,3
Фонд заробітної плати, у відсотках до товарообігу	6,1	6,4	–
У тому числі:			
витрати на заробітну плату у витратах обігу, тис. грн.	119017	172906	145,3
виплати заробітної плати за рахунок прибутку, залишені у распоряджені підприємства, тис. грн.	–	–	–

Таблиця 3

Аналіз показників ефективності використання фонду оплати праці

Показники	9 місяців 2013 р.	9 місяців 2014 р.	Відхилення	Звітний період, у % до минулого періоду
Роздрібний товарообіг, тис. грн.	1966616	2686926	720310	136,6
Балансовий прибуток, тис. грн.	6508	7522	1014	115,6
Фонд заробітної плати, тис. грн.	119017	172906	53889	145,3
Фонд заробітної плати, у відсотках до товарообігу	6,1	6,4	0,3	–
Середньооблікова чисельність робітників, чол.	101	104	3	103
Товарообіг на гривну ФЗП	16,5	15,5	-1,,0	94,0
Прибуток на гривну ФЗП	0,055	0,044	-0,011	79,6
ФЗП на одного робітника	1178,4	1662,6	484,2	141,1
Товарообіг на одного робітника	19471	25836	6364	132,7
Прибуток на одного робітника	64,44	72,33	7,89	112,2
Інтегральний показник ефективності використання ФЗП	0,953	0,826	-0,127	86,7

Таблиця 4

Узагальнення впливу факторів на показники стимулювання товарообігу й прибутку

Показники	Умовний показник стимулювання	9 місяців 2013 р.	9 місяців 2014 р.	Відхилення (+,–) (гр.4-гр.3)	У тому числі за рахунок		
					товарообігу (гр.2-грн.3)	прибутку (гр.2-грн.3)	ФОП (гр.4-грн.2)
Товарообіг на гривну ФЗП, грн. (показник стимулювання товарообігу)	22,58	16,5	15,5	-1	6,05	–	-7,08
Прибуток на гривну ФЗП, грн. (показник стимулювання прибутку)	0,063	0,055	0,044	-0,011	–	0,008	-0,019

Таблиця 5

Визначення впливу факторів на показник стимулювання матеріальної зацікавленості працівників

Показники	Умовний показник стимулювання	9 місяців 2013 р.	9 місяців 2014 р.	Відхилення (+,–) (гр.4-гр.3)	У тому числі за рахунок	
					Зміни ФОП (гр.2-грн.3)	чисельність робітників (гр.4-2)
ФЗП на одного робітника (середня заробітна плата), тис. грн. (показник стимулювання матеріальної зацікавленості працівників)	1711,9	1178,4	1662,6	484,2	533,5	-49,3

Таблиця 6

Коефіцієнти ефективності використання фонду заробітної плати

Коефіцієнти ефективності використання фонду заробітної плати	Розрахунок	Величина коефіцієнту
Відношення індексу товарообігу до індексу фонду заробітної плати	1,366:1,453	0,940
Відношення індексу прибутку до індексу фонду заробітної плати	1,156:1,453	0,796
Відношення індексу товарообігу на одного робітника до індексу фонду заробітної плати	1,327:1,453	0,913
Відношення індексу товарообігу на одного робітника до індексу середньої заробітної плати	1,327:1,411	0,940
Відношення індексу прибутку на одного робітника до індексу фонду заробітної плати	1,122:1,453	0,772
Відношення індексу прибутку на одного робітника до індексу середньої заробітної плати	1,122:1,411	0,795
Відношення індексу фонду заробітної плати до індексу чисельності робітників	1,453:1,03	1,411

Таблиця 7

Залежність між продуктивністю праці й середньою заробітною платою у супермаркету «АТБ»

Період	Продуктивність праці			Середня заробітна плата		
	тис. грн.	Темпи росту		тис. грн.	Темпи росту	
		поточні	базисні		поточні	базисні
Січень 2013 р.	1743,6	1	1	95,7	1	1
Лютий 2013 р.	1864,7	1,07	1,07	99,0	1,03	1,03
Березень 2013 р.	2049,7	1,10	1,18	121,0	1,22	1,26
Квітень 2013 р.	2285,2	1,11	1,31	-134,0	1,11	1,40
Травень 2013 р.	2337,5	1,02	1,34	155,4	1,16	1,62
Червень 2013 р.	2254,6	0,96	1,29	143,9	0,93	1,50
Липень 2013 р.	2337,1	1,04	1,34	129,5	0,90	1,35
Серпень 2013 р.	2371,6	1,01	1,36	148,5	1,15	1,55
Вересень 2013 р.	2587,8	1,09	1,48	150,5	1,01	1,57
Жовтень 2013 р.	2464,3	0,95	1,41	151,5	1,01	1,58
Листопад 2013 р.	2429,2	0,99	1,39	181,4	1,20	1,90
Грудень 2013 р.	2892Д	1,19	1,66	193,7	1,07	2,02
Січень 2014 р.	2582,3	0,89	1,48	164,7	0,85	1,72
Лютий 2014 р.	2615	1,01	1,50	161,8	0,98	1,69
Березень 2014 р.	. 2748	1,05	1,58	183,5	1,13	1,92
Квітень 2014 р.	2925,4	1,06	1,68	202,4	1,10	2,11
Травень 2014 р.	3126,6	1,07	1,79	187,0	0,92	1,95
Червень 2014 р.	2742,3	0,88	1,57	165,9	0,89	1,73
Липень 2014 р.	3207,2	1,17	1,84	198,3	1,20	2,07
Серпень 2014 р.	3051,9	0,95	1,75	192,4	0,97	2,01
Вересень 2014 р.	3135,3	1,03	1,80	211,7	1,10	2,21

ної плати склалися малосприйнятливі співвідношення. При росту товарообігу на 36,6%, прибутку на 15,6%, продуктивності праці на 32,7% фонд заробітної плати збільшився на 45,3%, а рівень його у відсотках до товарообігу збільшився на 0,3%.

Для оцінки ефективності використання фонду оплати праці необхідно зробити факторний аналіз і розрахувати коефіцієнти ефективності використання фонду заробітної плати [4].

Ефективність стимулювання товарообігу й прибутку оцінимо через показники відповідно товарообігу й прибутку. Стимулювання матеріальної зацікавленості працівників оцінимо через фонд заробітної плати (середню заробітну плату) на одного працівника.

З таблиці 3 видно, що товарообіг на гривню фонду оплати праці знизився в порівнянні з минулим періодом на 6%. Прибуток на гривню фонду заробітної плати знизилася на 20,4%, а середня заробітна плата на одного працівника збільшилася на 41,1%. Основними факторами, що мають вплив на динаміку обчислених показників, є: товарообіг, прибуток, фонд заробітної плати й чисельність працівників. Ріст товарообігу й прибутку сприяє збільшенню економічної віддачі, коштів фонду заробітної плати, а ріст фонду оплати праці приводить до її зменшення.

Вплив цих факторів на показники стимулювання визначимо методом ланцюгових підстановок. Із цією метою зробимо розрахунок умовних показників стимулювання товарообігу (Ст'), прибутку (Сп'), матеріальної зацікавленості працівників (Смз'). На основі дані таблиці 2 зробимо розрахунки умовних показників стимулювання:

Ст' = 2686926:119017 = 22,58 грн.;
Сп' = 7522:119017 = 0,063 грн.;
Смз' = 172906:101 = 1711,9 тис. грн.

Вплив факторів на показники стимулювання товарообігу, прибутку й матеріальній зацікавленості працівників узагальнимо в табл. 4, 5.

Проведені розрахунки показали, що економічна ефективність використання фонду оплати праці у звітному періоді знизилася.

Однак для остаточної оцінки ефективності використання фонду заробітної плати необхідно визначити ще коефіцієнти ефективності використання фонду заробітної плати як відношення індексів показників господарської діяльності до індексу фонду заробітної плати.

Дані для розрахунку й коефіцієнти наведені в таблиці 6.

Якщо коефіцієнти ефективності використання фонду заробітної плати перевищують одиницю, то використання фонду заробітної плати вважається ефективним.

У супермаркету «АТБ» лише коефіцієнт відношень індексу фонду заробітної плати до індексу чисельності працівників більше одиниці (1,411). Інші коефіцієнти менше одиниці, що свідчить про слабкий вплив використовуваної системи матеріального стимулювання праці на поліпшення показників господарської діяльності, низкою економічною віддачею витрачених коштів на оплату праці.

Далі розглянемо, залежність між продуктивністю праці й середньою заробітною платою. Для цього побудуємо таблицю 7.

Із таблиці бачимо, що в лютому, червні, липні, вересні, грудні 2013 року й січні, лютому, травні 2014 року темпи росту продуктивності праці випереджали темпи росту середньої заробітної плати. У квітні 2013 року, червні, липні й серпні 2014 року темпи росту мали практично однакові значення. В інші ж періоди темпи росту середньої заробітної плати випереджали темпи росту продуктивності праці.

Таблиця 8

Скоректована залежність між продуктивністю праці й середньою заробітною платою

Період	Продуктивність праці			Середня заробітна плата		
	тис. грн.	Темпи росту		тис. грн.	Темпи росту	
		поточні	базисні		поточні	базисні
Січень 2013 р.	1743,6	1	1	95,7	1	1
Лютий 2013 р.	1812,1	1,04	1,04	96,2	1,01	1,01
Березень 2013 р.	1939,2	1,07	1,11	114,5	1,19	1,20
Квітень 2013 р.	2079,3	1,07	1,19	121,9	1,06	1,27
Травень 2013 р.	2079,6	1,00	1,19	138,3	1,13	1,45
Червень 2013 р.	1960,5	0,94	1,12	125,1	0,90	1,31
Липень 2013 р.	1999,2	1,02	1,15	110,8	0,89	1,16
Серпень 2013 р.	1973	0,99	1,13	123,5	1,11	1,29
Вересень 2013 р.	2107,3	1,07	1,21	122,6	0,99	1,28
Жовтень 2013 р.	1976,2	0,94	1,13	121,5	0,99	1,27
Листопад 2013 р.	1908,2	0,97	1,09	142,5	1,17	1,49
Грудень 2013 р.	2216,2	1,16	1,27	148,4	1,04	1,55
Січень 2014 р.	1912,8	0,86	1,10	122,0	0,82	1,27
Лютий 2014 р.	1886,7	0,99	1,08	116,7	0,96	1,22
Березень 2014 р.	1948,9	1,03	1,12	130,1	1,11	1,36
Квітень 2014 р.	2024,5	1,04	1,16	140,1	1,08	1,46
Травень 2014 р.	2144,4	1,06	1,23	128,3	0,92	1,34
Червень 2014 р.	1830,6	0,85	1,05	110,7	0,86	1,16
Липень 2014 р.	2112,8	1,15	1,21	130,6	1,18	1,36
Серпень 2014 р.	1984,3	0,94	1,14	125,1	0,96	1,31
Вересень 2014 р.	2017,6	1,02	1,16	136,2	1,09	1,42

Для виключення впливу інфляції на дані показники зробимо коректування показників продуктивності праці й середньої заробітної плати на курс долара стосовно української гривні на 15 число відповідного місяця. На основі скоректованих даних побудуємо таблицю 8.

З таблиці 8 можна зробити висновок про відсутність залежності між темпами росту продуктивності праці й середньої заробітної плати. Це пов'язане з низьким рівнем доходів працівників супермаркету й бажанням адміністрації підприємства забезпечити своїм співробітникам певний прожитковий мінімум в умовах мінімальної рентабельності магазина. Тому в ряді місяців можна помітити більше значні темпи росту середньої заробітної плати в порівнянні з темпами росту продуктивності праці.

Висновки. Досліджено, що ефективна організація оплати праці неможлива без вивчення різноманіття факторів, що впливають на трудову поведінку працівників, без аналізу інформації про реальний вплив цих факторів, про наслідки їх дії.

Проведені розрахунки показали, що економічна ефективність використання фонду оплати праці на підприємстві у звітному періоді знизилася.

У супермаркету «АТБ» лише коефіцієнт відношень індексу фонду заробітної плати до індексу чисельності працівників більше одиниці (1,411). Інші коефіцієнти менше одиниці, що свідчить про слабкий вплив використовуваної системи матеріального стимулювання праці на поліпшення показників господарської діяльності, низкою економічною віддачею витрачених коштів на оплату праці.

Список літератури:

1. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г.В. Савицька. – 2-ге вид., випр. доп. – К.: Знання, 2005. – 662 с.
2. Семенов Г.А. Економіка підприємства: навч. посіб. / Г.А. Семенов, А.Г. Семенов, М.О. Панкова – 2-ге вид., випр. і доп. – К: Вид-во ЦУЛ, 2005. – 336 с.
3. Базарів Т.Ю. Управління персоналом в умовах кризи / Т.Ю. Базарів, П.В. Маліновський. – К: Либідь, 2008. – 350 с.
4. Грішнова О.А. Оцінювання персоналу: сучасні підходи до забезпечення ефективності: збірник наукових праць / О.А. Грішнова, О.О. Наумова. – К: КНЕУ, 2005. – 435 с.

Семенов А.Г., Складанна Е.И.
Классический приватный университет

ДИАГНОСТИКА СТРУКТУРЫ И СОСТАВА ФОНДА ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Аннотация
Статья посвящена диагностике структуры и состава фонда заработной платы на предприятии. Доказано, что эффективная организация оплаты труда невозможна без изучения многообразия факторов, влияющих на трудовое поведение работников, без анализа информации о реальном влиянии этих факторов, о последствиях их действия.
Ключевые слова: анализ, мотивация, заработная плата, фонд оплаты труда, предприятие, производительность труда, сущность заработной платы.

Semenov A.G., Skladanna E.I.
Classical Private University

DIAGNOSTICS OF STRUCTURE AND COMPOSITION OF THE WAGE FUND IN THE ENTERPRISE

Summary
The article is devoted to diagnostics of the structure and composition of the wage Fund in the enterprise. Proven to be an effective organization of remuneration of labour is impossible without studying the diversity of factors affecting work behavior of employees, without analysis of information about the real impact of these factors, the consequences of their actions.
Keywords: analysis, motivation, wages, payroll, enterprise, productivity, the essence of wages.